

מאחרים תפלת ערבית בליל שבועות

בט"ז ריש ס"י תצ"ד כ' מאחרין להתחיל ערבית בכניסת שבועות כדי שיהיו ימי הספירה תמימות, ובמג"א כ' בשם משאת בנימין "בליל שבועות אין מקדשין על הכוס עד צאת הכוכבים דכתיב תמימות תהיינה", ומשמע שערבית אפשר להתפלל מבעוד יום ורק בקידוש יש להתמתין עד צאת הכוכבים, אבל בד' הט"ז הנ"ל מבואר שגם ערבית אין להתפלל עד צ"ה. (וביותר משמע בט"ז שאף תחילת ערבית תהא באיחור ולא רק תפלת שמ"ע, ובמג"א כ' ועסי' רל"ה דצריך לקרות ק"ש אחר צ"ה כיון שאין קורא על מטתו, ולהט"ז בלא"ה קורין אחר צה"כ משום שמאחרין להתחיל ערבית), וע' בפמ"ג שאם מתפלל ערבית מבעו"י עשאו לילה וחסר מהתמימות. וצ"ב למה אם מתפלל ערבית של ליל שבועות חשיב שחסר בהתמימות, והנה בט"ז ס"י תרס"ח כ' בשם מהרש"ל שלא לאכול בכניסת יום שמיני עצרת עד הלילה, משום שצריך לאכול בסוכה וא"א לברך על הסוכה, משום שעושה קידוש של שמיני עצרת וא"כ עושה לילה ובאמת עדיין יום וחייב בסוכה, ואין לומר דכיון שמוסיפין מחול על הקדש נעשה שמיני עצרת ופטור מסוכה, וט"ז חולק ע"ז וכ' דכיון שמוסיף מחול על הקדש חשיב שחלף היום הקודם והוא כמו יום אחר ממש, ולהט"ז י"ל דע"י תוספת חשיב שחלף היום הקודם ונמצא שמגרע ממנו וחסר בהתמימות, אבל להמהרש"ל לא חשיב שחלף היום הקודם וא"כ לכא"ל לא חשיב שחסר בהתמימות.

וה"י אפ"ל באופן אחר, שבאמת כל עיקרו של חג השבועות הוא אחר שסופר מ"ט יום, וא"כ כל זמנו הוא אחר שכלו מ"ט יום תמימים, וכל שלא כלו ימים אלו לא הגיע עדיין זמנו של חג השבועות, וא"כ אין זה חסרון בימי ספירת העומר, אלא דאכתי לא הגיע זמנו של יו"ט, ואמנם כל יו"ט יש לו זמן ומ"מ יש תוספת יו"ט קודם שהגיע זמן היו"ט, אלא שכאן נאמר תמימות והיינו שכל היו"ט יהא רק אחר מ"ט ימים תמימים. ושמעתי בשם מו"ר הרב מפוניבז' זללה"ה שהרי בתו' ברכות ב' א' דנו אודות מה שמקדימין להתפלל ערבית וק"ש קודם הזמן ויש שם תי' שסומכים על ק"ש שעל המיטה אבל בליל שבועות שנעורין כל הלילה ואין אומרים ק"ש על המיטה ע"כ צריכים לאחר ערבית כדי שיאמרו ק"ש בזמנה.

תוספת יו"ט בחג השבועות

בשו"ת ראשית בכורים להגאון ר' בצלאל הכהן ז"ל מוילנא ח"ב ס"י ד' הק' שהרי בכל שבת ויו"ט יש דין תוספת והוא מה"ת וכמו כן ביו"ט, וא"כ לכא"ל גם תוספת יו"ט של חג השבועות ג"כ מה"ת להך פוסקים, וזה דלא כמשאת בנימין הנ"ל.

אלא ש' בשם אחיו הגאון ר' שלמה הכהן דבאמת י"ל דחג השבועות נתמעט מתוספת דהנה ביומא דף פ"א דריש לקרא דכתיב ג' פעמים בעצם היום הזה ביוה"כ ודריש למעט תוספת יוה"כ מעונש ואזהרה בין מלאכה ובין עינוי, ואין בתוספת אלא עשה בעלמא, ובאמת בשאר יו"ט אין כתוב בעצם היום הזה אבל בשבועות נאמר בעצם היום הזה ולא נתפרש מה דרשי' מיניה, וי"ל דבא למעט שבחג השבועות אין כלל דין תוספת, והיינו משום דקימ"ל בכל דוכתי דיו"ט עשה ול"ת ובשבת דף כ"ה קאמר דשבתון עשה הוא, ובאמת בעצרת לא כתיב שבתון, וע"כ דנפק"ל העשה בעצרת מקרא דמקרא קדש

וכמבואר ברמב"ם בספהמ"צ עשה קס"ב לשבות ביום החמשים מימי הספירה שנאמר וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש, וא"כ י"ל דכתיב בהך קרא וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש דבא למעט שבתוספת

אין כלל עשה, וא"כ י"ל דמה"ט אין לעשות קידוש מבעוד יום משום שאין כלל דין תוספת בשבועות, ואפשר דהטעם שלא נאמר תוספת הוא מטעם זה גופא דתמימות, (וע' ברמב"ן עה"ת פ' אמור ויקרא כ"ג כ"ח). והנה ש' הרמב"ם שאין כלל דין תוספת בכל שבת ויו"ט ודין תוספת נאמר רק בעינוי דיו"כ, וכמבואר במ"מ פ"א משביתת עשור ה"ו, ולהרמב"ם צ"ב הא דא"י בברכות כ"ז ע"ב מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קדושה על הכוס, ובשלמא להסוברים שיש תוספת נחא דמקדש בזמן תוספת (ע"ש בד' הראשונים בברכות) אבל אי אין תוספת ק'.

אכן הדבר מבואר בד' הרמב"ם פכ"ט משבת הי"א יש לו לאדם לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום אע"פ שלא נכנסה השבת, וכן מבדיל על הכוס מבעוד יום אף על פי שעדין היא שבת, שמצות זכירה לאמרה בין בשעת כניסתו ויציאתו בין קודם לשעה זו במעט, ומבואר ברמב"ם דא"צ לקדש בשבת עצמה אלא מצות זכירת השבת נאמרה בין בשעת כניסתו ויציאתו בין קודם לשעה זו במעט. והנה כל משי"נ דלהכי אין לקדש בליל שבועות עד שתחשך הוא משום שאין לשבועות תוספת היינו רק אם א"א לקדש מבעו"י אלא משום תוספת, אבל להרמב"ם הרי בלא"ה מקדשים מבעו"י בלא דין תוספת ולפ"ז אין לחלק בין שבועות לשאר יו"ט.

והנה ביאור זה שאין תוספת בשבועות א"ש דמה"ט א"א לקדש מבעו"י, אבל אכתי לא נתבאר למה א"א להתפלל ערבית מבעו"י, אולם י"ל עפמשי"נ במק"א שמלבד מצות קידוש על הכוס יש מצות קידוש בתפילה, ומקור לזה מברכות דף ל"ג שדנו בגמ' במבדיל בתפלה אם צריך שיבדיל על הכוס, ומסיק שם בעמ' ב' א"ל רבינא לרבא הלכתא מאי א"ל כי קידוש מה קידוש אע"ג דמקדש בצלותא מקדש אכסא אף הבדלה נמי אע"ג דמבדיל בצלותא מבדיל אכסא, ומבואר שדימו קידוש והבדלה דאף שקידש והבדיל בצלותא צריך על הכוס, ונמצא דכמו שבהבדלה צריך בתפלה וכוס ה"נ בקידוש צריך בתפלה ועל הכוס.

ועפ"ז נתבאר במק"א שזו ד' מהריעב"ץ בס' מור וקציעה ס"י רס"ח ובסדור היעב"ץ בה"ל תפלת ליל שבת אות ו', שאף שתפלת ערבית רשות אבל תפלת ערבית בליל שבת היא חובה, והרי ברמב"ם פ"ג מתפלה ה"ז כ' יו"ש לו להתפלל תפלת ערבית של לילי שבת בערב שבת קודם שתשקע החמה, וכן יתפלל ערבית של מוצ"ש בשבת לפי שתפלת ערבית רשות אין מדקדקין בזמנה, ומפורש שגם תפלת ערבית של ליל שבת רשות. ולהנ"ל א"ש דבאמת תפלת ערבית עצמה היא רשות ורק שצריך לקדש בתפלה וא"כ הקידוש בתפלה הוא חובה אבל תפלת ערבית עצמה היא רשות, ולפ"ז להסוברים שכל קידוש בעו"י הוא רק משום תוספת יו"ט א"ש שגם תפלת ערבית של ליל שבועות א"א להתפלל מבעו"י משום שא"א לעשות אז קידוש בתפלה.

(ואך שכ"ז הוא לענין תפלת שמ"ע ולא לענין תחילת תפלת ערבית ובט"ז משמע שמאחרין להתחיל ערבית).

אבל הגאון ר' שלמה הכהן ז"ל עצמו בספרו בנין שלמה (בהוספות) כ' שחזר בו מהנ"ל, ואין לחדש ד"ז שבשבועות אין תוספת יו"ט.

תפילת חג השבועות

בהעמק דבר פ' אמור (כ"ג כ"א) שביאר באופן אחר, שבכל יו"ט כתיב מקרא קודש, אך בעצרת כתיב (שם) וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש, והיינו מיעוט שצריך לקרות מקרא קודש דוקא בעצם היום ולא כמו כל שבת דרב צלי של שבת בע"ש.

ויש להוסיף בזה דהרמב"ן כי ב'פ' אמור כ"ג ב' וטעם מקרא קדש שיהיו ביום הזה כלם קרואים ונאספים לקדש אותו כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית הא-לקים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל לקל בכסות נקיה וכו' עכ"ל, ומבואר דיש דין להתפלל ביו"ט לקרות אותו מקרא קדש וזה פ' מקראי קדש, (וע' בעל הטורים פ' אמור כ"ב ל"ב "בתוך בני ישראל וסמך ליה מועדים שבמועדים מתקבצים כדי להתפלל ולהלל להקב"ה שברוב עם הדרת מלך"), והשתא בשבועות נאמר ד"ז בעצם היום הזה. וע' בפמ"ג סי' תצ"ט ס"ק ב' שכי' "הנה טעם מקרא קדש ע' ב"י תפ"ז בשם הרמב"ן ז"ל פ' אמור תפלה בחול דרבנן (דלא כהר"מ ז"ל עסי"י ק"ו) וביו"ט י"ל תפלה ד"ת להקבץ בבית ה' לקדש יום בתפלה בפרהסיא ע"ש, משמע דבעינן מן התורה עשרה גדולים י"ג שנה ובי' שערות, הענין פרהסיא באה"ע הבא על עכו"ם וכן ויקח בועז עשרה אנשים כל פרהסיא עשרה משמע ... ולפ"ז ראוי לחוש לזה ולהדר אחר גדולים בידוע שהביאו ב' שערות ע' מ"א סי' נ"ה ז' וקצ"ט דבד"ת בעינן בידוע שהביאו ב' שערות".

ולכא' ק' ע"ז מהא דא"י בר"ה ל"ד ב' כיצד שתי עיירות באחת תוקעין ובאחת מברכין הולכין למקום שתוקעין ואין הולכין למקום שמברכין פשיטא הא דאורייתא הא דרבנן לא צריכא דאע"ג דהא ודאי והא ספק. דלהרמב"ן והפמ"ג הנ"ל הרי גם ברכות הם דאורייתא בצבור וא"כ למה הולך לספק שופר ולא לודאי ברכות, והנה לענין תפלה ביו"ט דאורייתא סגי בתפלה אחת ולפ"ז אפשר שכבר התפלל מבערב ויצא ידי דאורייתא ועכשיו מוטל עליו רק ברכות דרבנן.

ולפ"ז הרי יש לדון גם בהנ"ל דלמה צריך להתפלל ערבית של ליל שבועות בלילה דאף דכתיב שהמקרא קדש יהא בלילה אבל אפשר לקיימו בשאר תפלות יו"ט, ואולי עדיף טפי לקיים זאת בכל התפילות.

וע' בברכות מ"ז ע"ב שר' אליעזר שחרר עבדו כדי לצרפו למנין ואף שמשחרר עבדו עובר בעשה מצוה דרבים שאני וע"ש ברא"ש שדן אם מצוה דרבנן ג"כ סגי דלא מסתבר לומר דאירי ב'פ' זכור, ולהרמב"ן הנ"ל ה"י אפשר להעמיד בתפלת יו"ט שהיא דאורייתא בצבור. וע' מש"כ בצה"ל סוכה סימן סד לענין הלל ומנחה ביו"ט מה קודם.

בד' אשת הדרישה בהדלקת נרות יו"ט

הנה ידוע ב' הוראות של אשת הדרישה בענין הדלקת נרות של יו"ט האחת שצריך להדליק מבעו"י כל' הגמ' בשבת שזהו כבוד שבת שידליקו מבעו"י וע"פ הגמ' בשבת כ"ג ב' דביתהו דרב יוסף הות מאחריה ומדלקת לה אמר לה רב יוסף תניא לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן סברה לאקדומה אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר, והנה בודאי שלא נתכוונה לאחר ולהדליק בשבת אלא נתכוונה מאוחר סמוך לשבת, ומ"מ אמר לה רב יוסף שכבוד שבת הוא שיהא דלוק קודם לכן, וה"ה כבוד יו"ט הוא שיהא דלוק קודם לכן.

עוד אמרה דהנה לענין הדלקת נר שבת ד' השו"ע בסי' רס"ג ס"ה שמברכים קודם הדלקה משום עובר לעשייתם וד' הרמ"א אחר ההדלקה משום דע"י הברכה מקבלת שבת ע"כ תברך אחר ההדלקה, וע"ז אמרה שכ"ז בהדלקת נר שבת שאם מקבלת שבת אין יכולה להדליק, אבל בהדלקת נר יו"ט אף אם מקבלת יו"ט אכתי יכולה להדליק ע"כ תברך קודם לכן ככל המצוות שמברכים עליהם עובר לעשייתן, וע' במג"א סי' רס"ג ס"ק י"ב כי שאינו כן דלא חלקו חכמים וכמ"ש התוס' הנ"ל

בפסחים, וכן הוא לענין נטילת ידים שמברך אחר נטילה גם אם ידיו נקיות, ובדגול מרבבה שם כי שאין ראוי מהנ"ל דכל היכא שנוסח הברכה שזה בזה אמרו לא פלוג אבל ברכת הדלקת נר של יו"ט הרי היא בנוסח אחר מברכת הדלקת נר של שבת וע"כ ל"ש בזה לא פלוג, וראוי לזה מהדלקת נר חנוכה שמברך קודם לכן ולא אמרי' דלא פלוג בהדלקה ויברך אחר הדלקה ועמ"ש"כ בזה במק"א.

ובחת"ס בשבת כ"ד ע"ב כי דב' ההוראות תליין זב"ז, שהרי בשבת שם תנן שאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט ומשום שאין מבערין קדשים ביו"ט, וק' דלפי ההוראה הראשונה שבערב יו"ט ג"כ מדליקין בעוד יום א"כ הרי"ז כמו בשבת שאפשר להדליק בשמן שריפה כיון שעדיין חול הוא, אלא מוכרח כההוראה השנית שביו"ט כיון שאין איסור הבערה ע"כ מברכת קודם הדלקה וממילא שחל עליה יו"ט וע"כ יש בה את הדין של אין מבערין קדשים ביו"ט, וממילא שלפי ד"ז שצריך להדליק ביו"ט מבעו"י מוכרח שמברכים קודם לכן וע"כ חל יו"ט וע"כ אסור להדליק בשמן שריפה ביו"ט.

והנה להסוברים שאין תוספת יו"ט בשבועות הרי לא יועיל תי' זה שהרי גם אם מברכת קודם הדלקה עדיין לא חל עליה יו"ט ואין עליה איסור להדליק בשמן שריפה, ושוב יק' סתימת המשנה שאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט דמשמע אפי' בשבועות. אכן בלא"ה ק' לד' השו"ע שמברכים גם בשבת קודם הדלקה וע"כ שאין מקבלת בזה שבת, וא"כ למה אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט, וע"כ שהכוונה באופן שאירע שמדליקין ביו"ט עצמו.

עוד בענין תוספת בחג השבועות

בראשית בכורים כי שהרי בגמ' האריכו להוכיח דלא כהצדוקים שיום הקרבת העומר הוא ממחרת השבת, וממילא גם שבועות הוא ממחרת השבת, והרי אפשר להוכיח מהנ"ל דאם נימא דכל שבועות הוא דוקא ביום א' א"כ למאי איצטריך קרא למעט מתוספת יו"ט והרי בלא"ה הרי הוא שבת. (וע' משך חכמה פ' אמור ד"ה וקראתם), ולכא' י"ל דנפ"מ לענין קידוש היום שא"א לעשותו מבעוד יום, אך גם בקידוש נקטו הפוסקים שביו"ט הוא מדרבנן ע' מג"א סי' רע"א סוף ס"ק א' בשם מ"מ ובמ"ב שם, אכן בשי"מ ביצה ד' ע"ב מבואר בשם הריטב"א שהוא מה"ת גם ביו"ט. גם י"ל עוד דנפ"מ שאין תוספת לאחריו.

ובס' ראשית בכורים כי עוד דאיצטריך קרא למעט תוספת בשבועות לקטן שהגדיל בשבועות שלא היה חייב בשבת וחייב ביו"ט דשבועות, וצ"ע בזה בקטן שהגדיל ביו"ט או בשבת אם חייב בתוספת יו"ט שהרי אם אינו מקבל תוספת אכתי קטן הוא וצ"ע.

קו' עצומה בקביעות חג השבועות בזה"ז

בס' ראשית בכורים שם כי לדון שהרי כל זמנו של חג השבועות הוא ע"י ספירת חמישים יום, והשתא יש לדון דקטן שלא ספר לא יתחייב בחג השבועות, והביא שם מס' קול אליהו שאם לא ספרו ספירת העומר לא יביאו שתי הלחם בשבועות, ובאמת שהוא פלא לומר כן דתלוי כל אחד בספירתו וכל שלא ספר לא יתחייב בחג השבועות, ויותר פליאה הוא מה שהק' שם דא"כ להסוברים שספירת העומר בזה"ז הוא דרבנן א"כ איך יחול חג השבועות, והוא פלא נפלא שהרי אין לשבועות זמן מלבד שהוא אחר ששופרים חמישים יום, וכיון שבוה"ז אין דין ספירה מדאורייתא איך יחול חג השבועות, וע"ש שע"כ שהוא בזה"ז דאורייתא שהרי כתיב לדורותיכם, וציין לנוע ביהודה תנינא או"ח סי' פ"ז שדן למה כתיב לדורותיכם בחג השבועות ע"ש.

ורבנו הגר"ד לנדו אמר [לעורך] שבודאי אינו כן, אלא שבועות תלוי רק בחמישים יום שבין פסח לעצרת ולא בספירת הגברי את החמישים יום אלא בעצם קיומם דאחריהם חל חג השבועות, וצ"ת.